

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2MP_TGPO

Teoretická geografie

jarní semestr 2008/2009

PedF, katedra geografie 1

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Organizace kurzu

- ☒ **Přednášky** – účast dobrovolná, vývoj vědecké disciplíny a řešení nových paradigmat. 1x za 14 dní (17.2., 3.3., 17.3. a 31.3.)

Podmínky k zápočtu :

- ☒ Samostatná práce – studium odborného textu
- ☒ Prezentace zadané práce v zápočtovém týdnu

PedF, katedra geografie 2

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Obsah a předmět kurzu
Přednášky

1. Vymezení geografie jako samostatné vědy. Řešení dilemat v rámci geografie.
2. Teorie systému. Metody – výzkum a jeho aspekty.
3. Paradigmatický vývoj geografie. Paradigma v geografii.
4. Výzkum a témata výzkumu v geografii.

PedF, katedra geografie 3

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Literatura k studiu Povinná

- ▣ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje (nástin, kritika, klasifikace)*. Praha: Karolinum, 2002. 212 str. ISBN 80-246-0384-5.
- ▣ DEMEK, J. *Teoretická geografie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 221 s.
- ▣ MEČIAR, J. Teoretická geografie ve školách? *Biologie, chemie, zeměpis*, Praha: SPN, 10, 5, od s. 241-243, 4 s. ISSN 1210-3349. 2001.
- ▣ SKOKAN, L. *Úvod do teorie geografie*. Vyd. 2. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2003. 147 s. ISBN 80-7044-482-7.

PedF, katedra geografie 4

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Základy vědecké disciplíny

Věda = systematická lidská činnost, která produkuje nové poznatky.

- ▣ Proces systematického racionálního průzkumu reality a poznávání jejich zákonitostí prostřednictvím soustavy zobecňujících pojmů, hypotéz a teorií.

PedF, katedra geografie 5

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Základní znaky vědecké disciplíny

- ▣ Objekt studia
- ▣ Aspekt studia
- ▣ Hypotézy
- ▣ Metody
- ▣ Paradigmata
- ▣ Teorie
- ▣ Institute
- ▣ Literatura

PedF, katedra geografie 6

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Objekt studia

- ☒ Co vědní obor studuje, jaký materiální jev nebo jakou duchovní kategorií badatel zkoumá; část reálného světa, jíž se věda zabývá.

Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.53)

PedF, katedra geografie 7

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Aspekt studia

- ☒ Širší oblast reality, kterou se daná věda soustavně zabývá, ale jejíž existence v momentě poznávání nezávisí na vědomí poznávaného subjektu a tedy v podstatě ani na existenci dané vědy.
- ☒ Jaká stránka studovaného objektu vědce zajímá, pod jakým „úhlem“ objekt studuje, pro geografický aspekt je charakteristický prostorový, územní aspekt. *Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.52)*
- ☒ Ontologický – co poznáváme
- ☒ Epistemologický – jak poznáváme

PedF, katedra geografie 8

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Hypotézy

- ☒ Vědecky zdůvodněný, s dosud známými fakty logicky nerozporný, ale dosavadní praxí zatím nepoznaný předpoklad.
- ☒ Je začátkem poznávacího postupu; je to domněnka, předpoklad, v němž se na základě určitých faktů (objektivních faktorů, nepochybných postulátů) dochází k závěru o existenci, souvislostech nebo příčinách nějakého jevu, tento závěr není dosud plně prokázán. V procesu ověřování se vědecká hypotéza mění na vědeckou teorii. *Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.53)*
- ☒ Předběžné mínění o procesu nebo jevu, které se utváří na začátku jejich studia na základě shromážděných informací a zkušeností. *Riedlová, M., Demek, J., Pech, J.: Úvod do studia geografie a Dějiny geografie, SPN, 1980, 158s.(str.52)*

PedF, katedra geografie 9

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Metody

- ▣ Získávání znalostí o určitém objektu zájmu pomocí pozorování a dedukce.
- ▣ Postup nebo návod, jak získávat správné poznatky, prostředek poznání.

2 typy metod:

1. kvantitativní výzkum, založený na sběru a kvantitativním zpracování dat,
2. kvalitativní výzkum, snaží se o pochopení a porozumění.

PedF, katedra geografie 10

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Paradigma

- ▣ Dobový vzorec vědeckého myšlení. Zabývá se tím, aby věda byla užitečná.
- ▣ Komplex názorů a koncepcí určujících v dané historické etapě volbu vědecké problematiky i způsob jejího řešení. *Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.53)*
- ▣ Modely velkého měřítka se specifickými rysy, jen zřídka bývají konkrétně formulována jako ostatní modely, zabývají se spíše přístupem k výzkumu reálného světa než samotným reálným světem. *Chorley, J. R., Haggett, P.: Models in Geography(str.26), Skokan, L.: Úvod do teorie geografie (str.53)*

PedF, katedra geografie 11

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Teorie

- ▣ Relativně ucelený systém zobecněných a dosavadní praxí prověřených tvrzení o podstatných souvislostech a zákonitostech určité oblasti reality.
- ▣ Je komplex názorů, představ a myšlenek zaměřených na vysvětlení jevu; nejrozvinutější forma vědeckého poznání, podávající systematický zobecněný obraz o zákonitostech a podstatných souvislostech té oblasti skutečnosti, která je jejím předmětem; je potvrzena experimenty, propočty, praxí. *Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.53)*

PedF, katedra geografie 12

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Instituce

- ▣ Výzkumné instituce a zařízení
- ▣ Vysoké školy
- ▣ Akademie věd ČR
- ▣ Specializovaná pracoviště ministerstev a státních organizací

PedF, katedra geografie 13

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Literatura

- ▣ Prezentace výsledků vědy pro odbornou a laickou veřejnost.
- ▣ Odborná periodika.
- ▣ Odborné knihy.
- ▣ Impaktované a neimpaktované časopisy.

PedF, katedra geografie 14

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Základy geografické disciplíny

- ▣ Geografie = věda studující prostorové rozšíření jevů na Zemi.
- ▣ 3 základní dělení geografie:
 1. fyzická geografie (geomorfologie, klimatologie, hydrologie, biogeografie, pedogeografie, krajinná ekologie)
 2. humánní (socioekonomická) geografie (geo obyvatelstva a sídel, geografie průmyslu, zemědělství, dopravy služeb, cestovního ruchu a rekreace)
 3. regionální geografie a regionální rozvoj

Někdy se zvlášť vyléňuje:

4. kartografie, geoinformatika, GIS, DPZ

PedF, katedra geografie 15

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Objekt geografie

- ▣ Je krajinná sféra. *Skokan, L.: Úvod do teorie geografie I., Ústí nad Labem: PedF UJEP, 1998, 197s.(str.55)*
- ▣ Přírodní a socioekonomické geosystémy různých hierarchických úrovní. *Demek, J.: Teoretická geografie: Principy a problémy, Brno:GgU ČSAV, 1974, 77s. (str.64)*

PedF, katedra geografie 16

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Dilema v geografii

- ▣ 4 základní dilemata, která jsou předmětem zájmu geografů.

1. *Monismus x dualismus*
2. *Idiografie x Monotetismus*
3. *Pozitivismus x Normativa*
4. *Teorie x Aplikace*

PedF, katedra geografie 17

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Monismus

- ▣ Existuje jedna geografie.
- ▣ Základem je příroda, která ovlivňuje rozvoj člověka
- ▣ Objektem geografie - krajinná sféra (fyzická a socioekonomická sféra).
- ▣ Předmět geografie – studium vztahů mezi přírodou a lidskou společností).
- ▣ Angloamerická škola - **Richard Hartshorne** (1899 – 1992) – zavedl do geografie pojem prostorová diferenciacie – územní hierarchie sociálních a fyzikálních prvků.

PedF, katedra geografie 18

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Dualismus

- ☒ Existují dvě geografie (fyzická a sociální).
- ☒ FG – Předmětem je výzkum vztahů a vazeb mezi prvky a složkami fyzicko-geografické sféry.
- ☒ SG – Objektem studia je lidská společnost.
- ☒ Předmětem je výzkum vztahů a vazeb mezi prvky a složkami socioekonomické sféry.
- ☒ Vyčlenění člověka ze společnosti

☒ Německá škola - **Alexander von Humboldt** (1769 – 1859);
Alfréd Hettner (1859 – 1941)

PedF, katedra geografie 19

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Idiografie x Monotetismus

- ☒ **Idiografie** – disciplína zabývající se specifiky, zvláštnostmi, jedinečností, nezákonnostmi.
- ☒ **Monotetismus** – disciplína zabývající se formulací všeobecně daných zákonitostí.

PedF, katedra geografie 20

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Pozitivismus x Normativa

- ☒ **Pozitivismus** – zabývá se vším, co je předem dané a možné kvantitativně vyjádřit.
- ☒ **Normativa** – směr, který udává cestu, jak by to mělo být...

PedF, katedra geografie 21

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Teorie x Aplikace

- ☒ **Teorie** – relativně ucelený systém zobecněných a dosavadní praxí prověřených tvrzení o podstatných souvislostech a zákonitostech určité oblasti reality.
- ☒ **Aplikace** – použití teoretických výsledků v praxi. Proč se neuplatňují geografické aspekty v praxi? Nízká míra adaptability.

PedF, katedra geografie 22

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Současná geografie

3 přístupy:

- ☒ Pozitivistický (současný stav rozvoje regionu/města)
- ☒ Kritický (data jsou srovnávána s jiným regionem)
- ☒ Normativní (jak by to mělo být správně)
- ☒ Využití při strategickém plánování!

PedF, katedra geografie 23

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Zadání práce!

PedF, katedra geografie 24

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Zadání tématu

- ☒ Vytvořte čtveřice
- ☒ Vybrání jednoho tématu
- ☒ Nastudujte literaturu
- ☒ Připravte power pointovou prezentaci
- ☒ Odprezentujte zadané téma

PedF, katedra geografie 25

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Struktura prezentace

- ☒ Obsah
- ☒ Časové vymezení období
- ☒ Hlavní obecné hypotézy, myšlenky a znaky
- ☒ Hlavní představitelé + jejich nejvýznamnější myšlenky
- ☒ Přínos pro geografii

PedF, katedra geografie 26

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Představení prezentace

- ☒ Ve zkuškovém období
- ☒ Max. 10 slaidů
- ☒ Prezentace max. 20 minut
- ☒ Úspěch = zápočet

PedF, katedra geografie 27
